

Barnafödelse och missfall på 1500-talet en blandning av magi och logik

I beseech you now with all my heart to know your whole mind as to the love between us; for necessity compels me to plague you for a reply, having been more than a year now struck by the dart of love, and being uncertain either of failure or of finding a place in your heart and affection ...

De vackra kärleksorden skrevs av Henry VIII till Anne Boleyn [1]. Man vet inte mycket om hennes liv innan hon gav vika för Henry VIII:s uppvaktning, blev gravid och gifte sig med honom år 1533.

Hur var det att föda barn på 1500-talet, då ett vetenskapligt tänkande började konkurrera med medeltida folkstro och uppfattningar?

Romaren Galenos' (130–200 e Kr) tankar om kvinnans anatomi, som fram till renässansen hade varit mer eller mindre förhärskande, började nu granskas och kritiseras. De baserades på idén att livmodern var en kopia av mannens könsorgan. På grund av kvinnans underlägsenhet och svaghet hade dock hennes könsorgan inte orkat ta sig ur hennes kropp, menade Galenos, och därför stannat kvar interiört.

En mängd andra idéer existerade under medeltiden, bl a att kvinnans könsorgan var utrustat med ett »horn«, som hos häxor var särskilt framträdande. Livmodern hade vidare sju kammare – tre för flickebarn, tre för gossebarn och en för hermafroditer – och kunde förflytta sig runt i kroppen och på så vis åsamka kvinnan stora psykiska och fysiska besvär.

Under renässansen sattes dessa idéer i svajning, eftersom man började dissekera människokroppar. Detaljrika teckningar utfördes av bl a Leonardo da Vinci och Andreas Vesalius. Här möter vi två sanna renässansmänniskor, vars arbeten består av lika delar konst och naturvetenskap. Da Vinci gjorde den första teckningen av ett foster i livmodern, Vesalius den första illustrationen av det kvinnliga könsorganet.

Eftersom de flesta kroppar tillgängliga för dissektion kom från brottslingar var de oftast manliga. Att komma över en kvinnokropp var en exklusivitet. Vesalius talar om sin favoritsysselsättning, när han får chans att utforska de reproduktiva organen hos kvinnan.

Under en renässansförlossning sam-



Foto: Viallet/IBL Bildbyrå

Kanske Anne Boleyn stressades av kraven att föda en manlig tronarvinge? Hon fick flera missfall. Porträttet till vänster finns i Windsor Castle, England.

Under renässansen började man förstå hur kvinnans reproduktiva organ fungerar. Leonardo da Vinci gjorde den första teckningen av foster i livmodern.

troligen i sitt äktenskap. Hennes labila humör – med regelbundna raseriutbrott – är omtalat. Första året födde hon en dotter. Ett tidigt missfall blev resultatet av nästa graviditet.

Det skvallrades om att hon skulle ha ett sjätte finger och underliga vårtor eller födelsemärken på halsen. Hennes utseende skiftar i beskrivningarna, men hennes »becksvarta« ögon nämns ofta.

Kungens känslor för henne sägs ha svalnat redan efter bröllopet och förflyttats successivt till hovdamen Jane Seymour. Kungen, och hovet, önskade en manlig arvinge. Efter komplotter mot

och avrättningar av vänner till drottningen måste hon ha förstått att hennes tid snart kunde vara ute. Att hon i den situationen fick ett sent missfall ter sig inte alltför underligt. Barnet var, till råga på allt, en pojke. Detta blev hennes fall.

Det är svårt att förstå hur Henry VIII, som gjorde mycket för att förbättra mödrhälsovården, och som skrev rörande kärleksbrev till en kvinna, några år senare ville anklaga henne för häxeri. Anne Boleyn blev dock aldrig bränd på bål, hon avrättades genom halshuggning, anklagad för äktenskapsbrott.

Karin Faxén

konsthistoriker, Havstensund

sades magi och logik. En mängd örter och dekoker användes, järtecken tolkades, ritualer genomfördes. Knivar lades under sängen för att klyva smärtan, och kvinnan fick inandas illaluktande ämnen för att moderkakan skulle stötas ut. Rummet hölls tillslutet och kraftigt uppvärmt för att stänga ute och jaga bort onda andar.

Vid sidan om allt detta fanns också, allt oftare, en (manlig) läkare beredd att rycka in vid svårare komplikationer. En förlossning – och kvinnohälsa överhuvudtaget – hade dittills utan undantag varit »kvinnogöra«. Barnmorskan var alltid kvinna, och kvinnor omgav den födande. En förlossning var en social händelse, trängsel rådde.

Nu började barnmorskans yrke registreras som kirurgens och läkarens, och vissa av barnmorskans kunskaper översattes till vetenskap, medan andra förkastades som kvacksalveri. Obstetrik och gynecologi inlemmades så småningom i en manlig läkarvärld.

Men åter till Anne Boleyn, vars treåriga äktenskap med Henry VIII präglades (som de flesta dåtida kvinnors) av graviditeter och pressen av förväntningarna att föda ett gossebarn. Hon stressades



Referens

1. Utdrag ur brev från Henry VIII till Anne Boleyn. Vatikanens bibliotek c 1528